

POSTKOLONYAL KURAM ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİŐİPLİNİNİ DEKOLONİZE ETMEK

POSTCOLONIAL THEORY
DECOLONIZING INTERNATIONAL RELATIONS DISCIPLINE

Araç. Gör. Elem EYRİCE TEPECİKLIÖĞLU,
Yařar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
elem.eyrice@gmail.com

ÖZET

Postkolonyal kuram, Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininde uzun yıllar hâkim olmuş rasyonalist/pozitivist geleneğin temel savlarına eleştirel bir bakış açısıyla karşı çıkma iddiasında bulunan ve sahip olduğu yöntembilimsel (metodolojik)/epistemolojik duruşa bağlı olarak postpozitivist/reflektivist/yorumsamacı/yapısal olarak nitelendirilebilecek, ana akım olmayan bir Uluslararası İlişkiler kuramıdır. Bu makale, postkolonyal kuramı, Uluslararası İlişkiler disiplininin tarihi akışı içindeki gelişimini göz önünde bulundurarak; kökleri, verdiği temel eserler ve mevcut Uluslararası İlişkiler kuramlarına getirdiği eleştiriler çerçevesinde değerlendirmeyi ve böylelikle post kolonyal kurama ait yazının ve Türkçe terminolojinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamıştır. Makale, gelişimi devam eden postkolonyal kuramın, ana akım Uluslararası İlişkiler kuramlarına yönelik güçlü bir eleştirel bakış açısı sunmakta olduğunu iddia etmektedir (1)

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler Kuramları, Postkolonyal kuram, Kolonyalizm, Postkolonyalizm.

ABSTRACT

Postcolonial theory is a postpositivist/reflectivist/interpretative/constitutive and non-mainstream International Relations theory which claims to provide a critical thinking to dominant rationalist/positivist tradition within the International Relations discipline. This article evaluates the postcolonial theory within the frame of its origins, its major products and its main criticism to other International Relations theories while considering the development of the theory through the history of International Relations discipline. The article also aims to contribute to the understanding of postcolonial literature and to the Turkish terminology on the postcolonial theory. The main hypothesis of the article is that the still-evolving postcolonial theory presents a strong critical standpoint to mainstream International Relations theories.

Key Words: International Relations Theories, Postcolonial Theory, Colonialism, Post-colonialism.

1. GİRİŞ

Postkolonyal kuram (2), Batı-merkezci, devlet ve güvenlik odaklı olarak addettiği mevcut Uluslararası İlişkiler (Uİ) kuramlarının kullandığı temel kavramlara eleştirel bir bakış açısı getirme ve ana akım Uluslararası İlişkiler kuramlarını yeniden yapılandırarak, bu kuramlara bir alternatif sunma iddiası taşımaktadır. Aslında postkolonyal kuramcılar da tüm eleştirel kuramcılar gibi, "pek de uluslararası olmayan Uluslararası İlişkiler disiplinindeki" (Waever, 1998) klasik "Batılı düşünce" tarzını değiştirmeyi ve dekolonize etmeyi, böylelikle disiplini hegemonik kavramsallaştırmalardan ve söylemlerden kurtarmayı amaç edinmektedir. Genel olarak bu temel argüman ile hareket ettiği söylenebilecek postkolonyal kuram, tek bir kuram değil fakat pek çok farklı kuramdan oluşan bir kuramlar grubu olarak nitelendirilebilir. Edebiyat, sanat, müzik, dilbilimi, antropoloji, tarih, felsefe, siyaset bilimi gibi pek çok farklı disiplinden beslenen

postkolonyal kuram, bu çerçevede, ırkçılık, cinsiyet, ultra-milliyetçilik, ayrımcılık, ötekileştirme, asimilasyon, sömürgecilik, yeni-sömürgecilik, kölelik ve kimlik inşası gibi farklı hâkimiyet kurma türlerine odaklanmaktadır. Ülkemizde ise postkolonyal çalışmalar, daha çok üniversitelerin edebiyat fakülteleri bünyesinde, özellikle de sosyoloji bölümlerinde çeşitli dersler kapsamında incelenmektedir.

Diğer kuramsal alanlarda olduğu gibi postkolonyal kuram da, kuramı çalışanların pek çok ortak argümana sahip olmasına rağmen, odaklanılan konular açısından belirli bir heterojenliği içinde barındırmaktadır. Örneğin Ashcroft ve diğerlerinin de belirttiği gibi, postkolonyal kavramının içeriğini oluşturan kölelik, göç, baskı, direniş, fark ve ayrımcılık gibi konuların hiçbiri aslında sömürgecilik sonrası döneme ait çalışma konuları değildir ancak birlikte alanın karmaşık yapısını oluşturmaktadırlar. Bu anlamda postkolonyal kavramı, "hem sömürgeciliğin maddi etkileri hem de ona karşı verilen çeşitli ve bazen de gizli tepkiler" anlamına gelmektedir. Bu nedenle tüm alanlarda olduğu gibi postkolonyalizm de zamanla pek çok şeyi ifade eder hale gelmiştir (Ashcroft ve diğerleri, 2003; 2-7). Daha çok bir kültürel kuram olarak ortaya çıkan postkolonyal kuramın bu zengin heterojenliği ve postkolonyal yazının kuramsallaşmasını sağlayan kapsamlı çalışma alanları, kuramın üstlendiği görevin hiç de kolay olmadığını kanıtı niteliğindedir. Gerek postkolonyal çalışmaların gerekse madun/maduniyet çalışmalarının (*subaltern studies*) kapsadığı en önemli tartışma alanlarından biri olan sömürgeci dönemin özellikle iktisadi alanda sömürge toplumlari üzerindeki etkisi, bu dönemdeki otoritenin temelleri ve emperyal hâkimiyet gibi konular, postkolonyal teorisyenler tarafından, sömürgelemlerle eski sömürge güçleri arasındaki ilişkinin eşitsiz doğasını ortaya koyması açısından oldukça elzem görülmektedir. Postkolonyalizm, Young'ın deyişiyle:

Batılı ve Batılı-olmayan halklar arasındaki ilişkilerin ve bu halkların dünyalarının incelenmesindeki hâkim yolları değiştirmeyi amaçlar... Bu, dünyayı tersine çevirmek demektir. Bu, resmin öteki yanından bakmak, Berlin veya Boston yerine Bağdat'ta veya Benin'de yaşamının sonucunda bazı şeylerin nasıl size farklı görüneceği ve bunun nedenlerini anlamak anlamına gelir. Bu, Batılıların Batılı-olmayan dünyaya baktığında gördükleri şeyin, gerçeğin kendisinden ziyade, aslında aynadaki kendi yansımaları ve kendi varsayımları olduğu anlamına gelir (2003;2)

Aslında, postkolonyalizm kavramı, esas itibariyle sömürgelemlerin bağımsızlıklarını kazandıkları döneme işaret etmektedir. Ancak bu kullanım, aynı zamanda oldukça aldatıcıdır. Zira bilindiği üzere, "post" kavramı, en basit anlamıyla bir olgunun ya da durumun sona erdiğini belirtmek için kullanılmaktadır. Eski sömürge ülkeleri içinse bu durum sömürgeciliğin tüm araçlarıyla birlikte ortadan kalktığını ifade eder ki, sömürgecilik olgusunun Asya ve Afrika'daki eski sömürgelemler için sadece bir yanılısama olduğu, sömürgeciliğin bu ülkelerde doğrudan siyasi kontrol olmaksızın da "yeni-sömürgecilik" ya da "iktisadi sömürgecilik" gibi adlar altında devam ettiği düşünülmektedir. Kaldı ki, siyasi alanda kazanılan bağımsızlık ve uluslararası alanda tanınmanın, zannedildiği gibi bu devletlerin mevcut sorunlarının çözümüne yardımcı olmadığı, aksine, dekolonizasyon sürecinde -genel olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, özellikle 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca eski sömürgelemlerin bağımsızlıklarını kazandıkları tarihsel süreç verilen ad- bu ülkeler üzerinde yeni tür hâkimiyet alanlarının yaratıldığı postkolonyal yazında oldukça yaygın bir görüştür. Dolayısıyla, bu konudaki mevcut literatür, postkolonyalizm kavramını, sömürgeciliğin başladığı dönemden günümüze kadar (eski) sömürgelemlerde uygulanan tüm eşitsiz ve egemenlik kurma amacı taşıyan politikaları kapsayan bir şekilde alma eğilimi göstermektedir. Spivak'ın "post-sömürgeci yeniden-sömürgeleştirilmiş bir dünyada yaşıyoruz" sözü, "postkolonyal" ya da "postsömürgeci" gibi kavramların kullanımındaki bu ironiye işaret etmektedir (2001;7)

Bu çalışma, postkolonyal kuramın ana argümanları, ilgilendiği temel konular ve kuramın belli başlı temsilcilerinin görüşlerine yönelik genel bir giriş sağlamayı ve postkolonyal kuramcılarının iddia ettiği şekilde, diğer Uluslararası İlişkiler kuramlarının ihmal ettiği kavramlar ve konulara odaklanmayı amaçlamaktadır. Makalenin ilk bölümünde postkolonyal kuramın kökleri, kuramın en önemli figürlerinden kabul edilen Frantz Fanon, Aimé Césaire, Albert Memmi ve Edward Said gibi yazarların görüşleri çerçevesinde ele alınacaktır. Postkolonyal kuramda kullanılan temel kavramlar ise, bu yazarların halefleri olarak kabul edilen Gayatri Chakravorty Spivak ve Homi K.Bhabba gibi çağdaş postkolonyal yazarların kuramın terminolojisine yaptıkları katkı göz önünde bulundurularak incelenecektir (3). Son bölümde ise postkolonyal kuramın diğer Uluslararası İlişkiler kuramlarına yönelik getirdiği temel eleştiriler, bu kuramların kullandıkları ana kavramlar ve kuramların özünü oluşturan argümanlar göz önünde bulundurularak ele alınacaktır.

2. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE POSTKOLONYAL KURAM: ONTOLOJİ VE YÖNTEMBİLİM

Uluslararası ilişkiler kuramlarının iki farklı gelenek etrafında şekillendiği kabul edilmektedir: Gerçekçilik/yeni-gerçekçilik ve liberalizm/yeni-liberalizm/yeni liberal kuramsalcılığın dâhil olduğu ana akım rasyonalist/pozitivist Uluslararası ilişkiler kuramları ile pek çok farklı yaklaşımı kapsayan ancak genel olarak ana akım Uluslararası ilişkiler kuramlarının temel savlarına muhalif olma açısından birleşen post-pozitivist/reflektivist/yorumsamacı/yapısal kuramlar (4). İkinci gruptaki kuramları eleştirel kuram başlığı altında toplayıp eleştirel kuramı, A. Wendt'in tanımladığı şekliyle bir "kuramlar ailesi" olarak aldığımızda (1995;71-81) bu ikinci gruba, tarihsel sosyoloji, feminizm, normatif kuram, post-modernizm, yeni-Marksizm, sosyal inşacılık ve postkolonyal kuram gibi pek çok farklı Uluslararası ilişkiler kuramı dâhil edilebilir. İlk gruptaki kuramlar Uluslararası ilişkilere, akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmasından itibaren uzun yıllar hâkim olmuş, ikinci gruptaki kuramlar ise, disipline daha eleştirel bir bakış açısı getirmeyi ve ana akım Ul kuramlarının ayrıcalıklı konumunu sona erdirmeyi amaçlamışlardır. Bu anlamda Soğuk Savaş'ın bittiği ve iki kutuplu sistemin sona erdiği bir ortamda, Uluslararası ilişkilerin ana akım kuramlarına daha eleştirel bir şekilde yaklaşılması gerektiğini savunan eleştirel yaklaşımların yaygınlık kazanmasıyla, disiplinde yeni bir düşünüş tarzı ve kuramsallaşmanın başladığı söylenebilir. Bu ortamda postkolonyal kuram da, diğer eleştirel kuram ve yaklaşımlarda olduğu gibi, hâkim Ul kuramlarının uluslararası ilişkilerin doğasını açıklama kapasitelerinin büyük oranda azaldığı söylenen bir dönemde popülerlik kazandı.

Uluslararası ilişkilerin eleştirel kuramları, ontolojik açıdan mevcut Ul kuramlarının temel savlarına karşı çıkarken, yöntembilimsel açıdan da, disiplinin büyük tartışmalarından (*grand/great debates*) ikisini oluşturan yöntembilimsel tartışmalarda gelenekselcilik ve post-pozitivism taraflarına yakın durmaktadır. Postkolonyal kuramlar da bu yöntembilimsel yaklaşımlarda olduğu gibi, genelde sosyal bilimlerde, özelde ise Uluslararası ilişkiler disiplinde, kuramcıların değer yargılarından bağımsız bir gerçekliğin ortaya konulmasının zorluğu (*value-free social science*) hatta objektif bilgiye ulaşmanın imkânsızlığı gibi faktörler üzerinde durmakta, aslında bu durumu eleştirirken, Uluslararası ilişkiler disiplinindeki gerçekliği kendi varsayımları üzerinden yeniden inşa etme yoluna gitmektedirler.

Aslında İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgelerin yaşadığı bağımsızlık hareketleri döneminde postkolonyal literatüre ilişkin temel eserler ortaya konulmaya başlanmıştı, ancak bu çalışmalar o dönemde postkolonyal kuram gibi bir kuransal çatı altında değerlendirilmemekteydi. Postkolonyal çalışmalarda patlama yaşanan dönem, doksanlı yıllarda eleştirel yaklaşımların Uluslararası ilişkilerdeki mevcut klasik düşünceye sistemli bir şekilde meydan okumaya başladıkları döneme denk gelmektedir. Ancak günümüzde postkolonyal yazarların ortaya koyduğu eserlerin büyük bölümü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında birer birer bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan sömürgelerde yaşayan ya da sömürgeci dönemden etkilenen Fanon, Césaire, Memmi ve Said gibi yazarların eserlerini referans almaktadır. Bu anlamda postkolonyal kuramın gelişmesine önemli katkıda bulunan bu yazarlar, aynı zamanda kuramın temel varsayımlarını ortaya koymuş ve postkolonyal terminolojinin temellerini atmışlardır. Bu nedenle, postkolonyal kurama ilişkin genel bir çerçeve sunulmaya çalışılacağı bir sonraki bölümde, postkolonyal literatürde ürün veren diğer yazarları oldukça önemli ölçüde etkileyen ve postkolonyal kuramın kurucuları arasında yer alan bu yazarların her birinin görüşleri ve alana katkıları ana hatlarıyla ortaya konulacaktır.

3. POSTKOLONYAL KURAMIN KURUCULARI TEMEL GÖRÜŞLERİ VE KAVRAMLARI

Postkolonyal kuramın ortaya çıkışıyla ilgili kesin bir tarih vermek oldukça zordur, ancak, kuramdan bahsedenlerin çoğu çalışmalarına, sömürgeci dönemde yaşananlara bizzat tanık olan Fanon'un *Siyah Deri, Beyaz Maskeler* (*Peau Noire, Masques Blancs*, 1952) ve *Yeryüzünün Lanetliler* (*Les Damnés de la Terre*, 1961) adlı eserleri ile başlamaktadır (Hart ve Goldie, 1993; 155). Postkolonyalizm dendiğinde akla ilk gelen figür olan Fanon, yirminci yüzyılın en önemli sömürgecilik-karşıtı yazarlarından biridir ve yazdığı eserler, sömürgeleştirme ve sömürgeciliğin psikolojik boyutu üzerine yazılmış en temel eserler arasında yer

almaktadır. Fanon sömürgeciliği bir şiddet unsuru olarak ele alırken, şiddetin sömürgeleştirilenin üzerinde sadece fiziksel değil, ruhsal açıdan da tezahürüne odaklanır (5). Sömürgeciliğin psikolojik etkileri, Memmi tarafından da Türkçeye *Sömürgecinin Portresi*, *Sömürgeleştirilenin Portresi* (Portrait du Colonisé, *Précédé du Portrait du Colonisateur*, 1957) şeklinde çevrilen kitabında analiz edilmiş ve bu eserinde Memmi de hem sömürgecileri hem de sömürgeleştirilenleri incelemesine dâhil etmiştir (6). Memmi'ye göre sömürgecilerin kendi konularının gayrimeşruluğunun farkında olmamaları mümkün değildir, aksine sömürgeciler, kendi refahlarının aslında sömürgeleştirdiklerinin sefaleti üzerinden gerçekleştirdiğinin bilincinde olduklarını, bizzat eylemleri yoluyla ortaya koymaktadırlar.

Fanon gibi Martinik'ten olan ve görüşleriyle günümüz postkolonyal yazarlarını derinden etkilemiş önemli figürlerden biri olan Césaire (7), sonradan postkolonyal yazının en temel eserlerinden biri haline gelen *Kolonyalizm Üzerine Söylem* (Discours sur le Colonialisme, 1955) adlı kitabında, sömürgeciliğin aslında sahte bir insanlık anlayışına sahip olan (pseudo-humanism) sömürgecileri gayri medenileştirdiği ve onları kelimenin tam anlamıyla vahşileştirdiği görüşünü savunmaktadır (1972; 2-7) (8)

Edward Said; Fanon, Memmi ve Césaire'dan biraz daha farklı şekilde, Doğu'nun Batı dünyası tarafından siyasi-entelektüel alanda tasvir şeklinin, ya da yazarın deyişiyle yanlış tasvirinin, sömürgeci istekleri meşrulaştırmada nasıl kullanıldığını özellikle çeşitli metinler çerçevesinde incelemiştir. Foucault, *Deliliğin Tarihi* (1961), *Kliniğin Doğuşu* (1963) ve *Hapishanenin Doğuşu* (1975) gibi bazı temel eserlerinde belirli kavramlar ve söylemlerin tarihsel süreç içerisinde toplumun bazı kesimlerince nasıl hâkim kılındığını incelemiştir, bu alandaki düşünceleriyle sadece Said'e değil, postkolonyal yazarların çoğunluğuna esin kaynağı olmuştur. Said'in ilk baskısı 1978 yılında yapılan *Oryantalizm* (Şarkiyatçılık) adlı kitabı, postkolonyal literatürün en önemli eserlerindedir. Said alanda çığır açan bu kitabında Michel Foucault'nun eserlerinden esinlenerek güç ve bilgi arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve Batı ve Doğu (*Occident and Orient*) arasındaki ilişkiyi, bir güç, egemenlik ve değişen düzeylerde karmaşık bir hegemonya ilişkisi olarak incelemiştir. Bu amaçla özellikle Batı dünyası tarafından yazılmış edebi eserleri ve bu eserlerde Doğu'nun tasvir şeklini inceleyen Said, Foucault'un "söylem" (discourse) kavramını bu anlamda oldukça faydalı olarak görmekteydi (9). Zaten postkolonyal düşünürler, Uluslararası İlişkiler de dâhil olmak üzere tarih, edebiyat ve siyaset bilimi gibi pek çok disiplinde hâkim olduğunu düşündükleri Batı-merkezciliği ve bu geleneğin doğrudan bir sonucu olarak gördükleri belirli kaynakların ilgili disiplinlerde kullanılış şekillerini eleştirirken, bu kullanılış şekillerine bağlı olarak belirli söylemler, değerler ve normların gerek akademide gerekse uluslararası politikada başat hale geldiğini iddia etmektedirler.

Çevre/Doğu/Güney/Üçüncü Dünya (10) ülkelerini tanımlamada tercih edilen belirli kavramlar, bu ülkelerden gelen akademisyenlerin özellikle bu kavramların kullanılış nedenini gerekçe göstererek yeni kavramlar geliştirmeleri sonucunu doğurmuştur. Sömürgeciliğin sömürge halklarının yaşantısına ve siyasal, sosyal, iktisadi ve kültürel alanlara bıraktığı mirası inceleyen postkolonyal yazının ele aldığı bu kavramlar, Fanon, Césaire, Memmi ve Said gibi postkolonyal kurama ilişkin bir terminolojinin ortaya konulması konusunda kendilerinden sonra gelen postkolonyal yazarlara esin kaynağı olan yazarlar sayesinde olmuştur. Zira her kuramsal alanda olduğu gibi, postkolonyal kuramın kullandığı belli başlı kavramları anlamadan –bu kavramların çoğunluğu yine sömürgecilik kavramı ile ilgilidir- kuramın temel argümanlarını anlamak mümkün olmayacaktır. Postkolonyal literatüre ilişkin bu kavramlardan "madun" ve "ötekileştirme" (*othering*) kavramları, ünlü Hint yazar Gayatri Chakravorty Spivak tarafından geliştirilmiştir. Ancak postkolonyal literatürde kullanılan yeni kelimelerin önemli bir kısmı Spivak gibi Hint asıllı olan Homi K. Bhabba tarafından ortaya konulmuştur. "Melezlik" (*hybridity*), "taklitçilik/taklit" (*mimicry*), "müphemlik" (*ambivalence*) ve "kalıp yargı" (*stereotype*) gibi kavramlar, Bhabba'nın postkolonyal kuramın terminolojisine kattığı kavramlardan bazılarıdır. Bhabba, birbiriyle yakından ilişkili bu kavramları, ünlü *The Location of Culture* (1994) adlı kitabında açıklamıştır.

Postkolonyal literatürde sıklıkla kullanılan kavramlardan biri olan "madun", aynı zamanda literatürün en yanlış yorumlanan kavramlarından biridir. İlk olarak askeri anlamda, daha alt rütbeleri ifade etmek için kullanılan kavram, Marksist teorisyen Antonio Gramsci tarafından, "toplumdaki yönetici sınıfın hegemonyasına tabi gruplar" a atıfta bulunmak amacıyla kullanılmış (Ashcroft ve diğerleri, 1998; 215) ve bu kullanımın ardından daha farklı bir anlam kazanmıştır. Bhabba da madun kavramını, askeri anlamda değil fakat Gramsci'nin kullandığına yakın bir şekilde, "çoğunluğun kendisini tanımlaması için varlığı elzem olan ezilmiş azınlık gruplar" şeklinde kullanmaktadır (1996; 209-210). Bu iki tanım göz önünde

bulundurulduğunda, Spivak'ın bu terimi, "Üçüncü Dünya"nın Batılı söylemde nasıl temsil edildiğine dikkat çekmek için kullanması daha da anlam kazanmaktadır. Spivak aynı zamanda, madun'un öznelliğinin madun olarak inşa edildiği söylemler tarafından kısıtlandığını düşünmektedir. Dolayısıyla, Spivak'ın aynı adlı makalesinde sorduğu "madun konuşabilir mi?" sorusu, aslında madunun bu konudaki kısıtına işaret etmekten ziyade, madunun konumunun, ona "ses veren" söylemler ve kurumsal pratiklerden katı bir biçimde soyutlanamayacağı gerçeğine dikkat çekmektedir (Ashcroft ve diğerleri, 1998; 79, 215). Postkolonyal yazında sıklıkla kullanılan bir diğer kavram olan "ötekileştirme" kavramı Spivak tarafından, sömürgeci güçlerin, güce dayalı söylemler aracılığıyla kendi "ötekilerini" yarattıkları süreci tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Bu süreç, sömürgeci öteki ile sömürgeleştirilen ötekilerin özneler olarak üretilmesinin aynı zamanda olması dolayısıyla da dialektik bir süreçtir (Ashcroft ve diğerleri, 1998; 171-172)

Bhabba'nın "öteki" sorununu inceleme şekli de Spivak'a benzer şekilde, otorite kavramı ile yakından alakalıdır. Bhabba, bu konuyu postkolonyal söylem açısından incelerken, kültürel ve ırksal farklılıkların sorunlu bir şekilde tasvirinin, sınıf ve cinsiyet farklılaştırması analizleri tarafından üretilen sosyal otoriteden bağımsız bir şekilde incelemeyeceğini belirtir (1996; 87). Bu anlamda söylem kavramı da, Batının madunu, sürekli bir inşa ve tarihsel susturma süreciyle yarattığı temel araç olması açısından Spivak'ın analizlerinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Spivak, 1988; 271-275). Ancak Spivak'a göre, "madun" kavramının kendisi bile bilinçli olarak yaratılmış bir kavramdır ve "postkolonyal olma ya da etnik bir azınlık üyesi olma nedenleriyle madun olunmaz. Madun kelimesi aslında, dekolonize edilen alanın heterojenliği içinde kullanılmaktadır (1999; 310). Young'un belirttiği gibi, Spivak'ın yaptığı aslında, temsil edildiği şekil dışında herhangi bir varlık ya da gerçekliğe sahip olmayan bir nesnenin nasıl belirli bir şekilde inşa edildiğini ortaya koymaktır. Özellikle tek bir perspektiften ve sömürgecinin gözüyle ve varsayımlarıyla yazılan tarihi anlatımlara karşı çıkan Spivak'ın amacı, bu tarz bir tarih yazımı yerine, tarihi doğru bir şekilde yazmaya çalışmaktır (2004; 200-201)

Bhabba'ya göre, sömürgeci söylem "ötekisi"ni inşa ederken, "değişmezlik" (*fixity*) kavramına bağımlıdır. "Öteki"nin oluşturulmasında kullanılan "kalıp yargı" kavramının merkezinde yer alan "müphemlik" süreci de, aynı zamanda sömürgeci söylemin ayrımcı gücünün en önemli stratejilerinden birisini oluşturmaktadır (11). Bhabba'nın analizinde sömürgeci ile sömürgeleştirilen arasındaki ilişkinin müphem olmasının nedeni, sömürgeleştirilenin sömürgeciye asla tam anlamıyla karşı koymamasından kaynaklanmaktadır. Müphemlik aslında, sömürgeci için, kolonyal söylemin istenmeyen bir yönüdür, zira, rıza gösterme ile direnme durumları kolonyal öznedeki değişken bir şekilde varlık bulur. Üstelik, kolonyal söylem, sömürgeciyi "taklit eden" (*mimic*) bireyler yetiştirme isteğinden dolayı, ortaya gülünç bir taklit olmanın ötesine gidemeyen müphem özneler çıkar. Sömürgeci ile sömürgeleştirilen arasındaki ilişkinin müphem ilişkisini ifade eden "taklitçilik/taklit etme" kavramı, aslında kolonyal güç ve bilginin en etkili ve en anlaşılabilir stratejilerinden biridir ancak, bizzat kavramın kendisi, kolonyal hâkimiyetin kesinliğine, sömürgeleştirilenin davranışını arzu ettiği gibi yönlendirememesi nedeniyle zarar verir (Ashcroft ve diğerleri, 1998; 12-13, 139 ve Bhabba, 1994; 85) (12)

Dipesh Chakrabarty, çağdaş postkolonyal yazarlardan tarih yazımı üzerine en çok eğilenlerden biridir. Postkolonyal söylemin tarih-yazımını etkileme yollarını araştıran Chakrabarty, bunu yaparken sadece Batılı yazarları değil, madun yazarları da, kendilerini yeterince iyi bir şekilde temsil edemedikleri gerekçesiyle eleştirmektedir. Kendisi de Hint kökenli olan Chakrabarty, postkolonyalistleri kendi tarihlerini yazmakta başarısız olmakla eleştirirken, özellikle Hint tarihçilerine yüklenir. Avrupa'nın tarihi üzerine olan çalışmalar bu kadar çokken, Hindistan da dâhil olmak üzere Avrupa dışında kalan bölgelerin tarihlerinin "maduniyet" durumunda kaldığını, bunda da bizzat Üçüncü Dünya tarihçilerinin bile, kendi tarihlerini yazarken, Avrupa tarihine referans yapma zorunluluğu hissetmelerinin payı olduğunu düşünür. Chakrabarty'ye göre diğer bölgelerin tarihi, "Avrupa tarihi"nin varyasyonları arasında görülmektedir. Avrupa tarihinin tüm dünya tarihi içinde sahip olduğu bu ayrıcalıklı konumu ile kuramsal anlamdaki üstünlüğünü ve Üçüncü Dünyanın tarihinin bu yolda ihmal edilmesini, tarihi bilginin üretim şekli ile ilişkili olarak ele alan Chakrabarty'ye göre bu durum sadece tarih disiplini için değil fakat tüm yazınsal çalışmalar için geçerlidir (Chakrabarty, 1992; 1-26 ve 2000; 27)

Bilgi ile güce ulaşım arasındaki ilişki, Said'in çalışmalarında olduğu gibi Chakrabarty için de oldukça önemlidir. Zira, güç ve bilgi üretimi, daha doğrusu bilginin belirli şekilde üretimi arasındaki yakın ilişki, sömürgeciliğin yayılmasını mümkün kılan en önemli araçlardan birini oluşturmuştur. Sömürgecilik

döneminde sömürgelerde yaşayan yerli halkın her anlamda sömürgeciye daha geride olduğu inancı, "bilimsel" tezlerle de destekleniyordu. Bu dönemde aynı zamanda, kendi tarihleri ve dilleri yerine sömürgecinin dili ve tarihini öğrenen sömürge halklarının, sömürgeciliğin başlamasından önce incelenmeye değer bir tarihleri olmadığı inancı, sömürgelerde hâkim kılınmaya çalışılan bir anlayıştı. Bu durum, Krishna'nın da belirttiği üzere, hiyerarşik bir dünyada, bazı söylemlerin "tarihsiz kalan halklar" olmaya mahkûm ötekilerin söylemleri üzerinde hâkimiyet kurmasıyla yakından ilgilidir (1993;407)

Postkolonyal kuramın buraya kadar anlatılan kökenleri, kurucuları ve kullandığı temel kavramlar, postkolonyal Uluslararası İlişkiler kuramının, Ul disiplinindeki hâkim geleneğe olan eleştirisini tam anlamıyla ortaya koymak açısından önemlidir. Postkolonyal yazarlar temel eleştirilerini kolonyal sistem ile o dönemde izlenmeye başlanan ve günümüze kadar devam eden politikalarla yöneltirken, Uluslararası İlişkilerin ana akım kuramlarının bu süreci ihmal ettiği ve bu ihmalin kullandıkları kavramlar ve kuramsal varsayımlardan anlaşılabilirliği görüşünü savunurlar. Hâkim Ul kuramlarına eleştirel bir şekilde yaklaşan postkolonyal teorisyenler, bir sonraki bölümde ayrıntılarıyla inceleneceği üzere, bunu yaparken, eleştirel kurama benzer savlar öne sürerler ve Batılı-düşünce tarzı ve kuramsallaştırmaya karşı çıkararak, mevcut Ul kuramlarına bir alternatif sunmayı amaçlarlar. Kurama ilişkin giderek artan sayıda eserin ortaya konulmaya başladığı bu dönemde, mevcut Ul kuramlarının postkolonyal dünyayı nasıl incelediğini –hatta çoğu zaman nasıl marjinalleştirdiğini- araştırarak, postkolonyal bir kuramsallaşmanın gerekliliğini vurgulayan bu teorisyenler aynı zamanda, Uluslararası İlişkileri, Anglo-Amerikan yazarların çalışmalarına imtiyaz tanıyan ve "Üçüncü Dünya"dan çıkan eserleri göz ardı eden bir disiplin olmakla itham eder. Ancak belirtilmelidir ki, genellikle benzer argümanlara sahip olsalar da, tüm kuramsal geleneklerde olduğu gibi, postkolonyal teorisyenler de belli konularda farklı görüşlere sahiptir. Makalenin bir sonraki bölümü, postkolonyal kuramın Uluslararası İlişkilerin temel kuramlarına ve disiplinde kullanılan terminolojiye getirdiği bu ana eleştirileri, diğer eleştirel kuramcılarının çalışmaları ile birlikte ele alacaktır.

4. BİR SÖYLEM OLARAK ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ DEKOLONİZE ETMEK

1977 yılında Stanley Hoffman, Uluslararası İlişkiler disiplini bir Amerikan sosyal bilimi olarak tanımladı (1977; 41-60). Hoffman'dan yaklaşık yirmi sene sonra, 2000 yılında ise Steve Smith, disiplinde özellikle Birleşik Krallık'ta ortaya çıkan pozitivist geleneğe karşı çıkış sonucunda umut verici gelişmeler yaşansa da, Uluslararası İlişkiler disiplininin hala Amerikan akademik camiasının hâkimiyeti altında olduğunu belirtti (2000; 374-402). Benzer şekilde Waeber, pek çok ulusal Uluslararası İlişkiler topluluğunun Amerikan tartışmalarını takip edip, Amerikan kuramlarını öğrettiklerini belirtmekte. Waeber Amerikan Uluslararası İlişkilerinin küresel anlamda liderliği elinde tutmasını, başka bir deyişle disiplinin küresel merkezi (*global core*) olmasını Amerikan disiplininin içsel entelektüel yapısı ile açıklar. Waeber'a göre Amerikan Uluslararası İlişkileri, ayrıca, kuramsal dergilerde hiyerarşiye sahiptir. Ancak Waeber, Avrupalı teorisyenlerin disiplinindeki Amerikan hegemonyasının yanı sıra, Avrupa Uluslararası İlişkilerindeki düşük seviyedeki kuramsallaşmadan yakınmalarına rağmen, Avrupa bütünleşmesi gibi yeni bir gündem fırsatı ile karşılaştıklarında bile, etkileyici bir kuramsal çalışma ortaya koyamadıklarını belirtir (1998;723-726)

Disipline ilişkin olarak getirilen en önemli eleştirilerden biri de 1998 yılında Vasquez tarafından dile getirilen realist paradigmanın hâkimiyeti konusu idi. Pek çok eleştirel yazar tarafından paylaşılan realist geleneğin Uluslararası İlişkilerde hâkim olduğu düşüncesi, postkolonyal yazarların da disipline yönelik olarak getirdikleri eleştirilerin başında gelmektedir. Neuman da ana akım Ul kuramlarının Amerikan akademik dünyası tarafından şekillendirildiği ve bu nedenle de, daha çok Batı dünyasında olan olaylarla ilgilendiği gerçeğine işaret çekerek, "Üçüncü Dünya"nın uluslararası ilişkilerde oynadığı rolün, literatür tarafından incelenmediğini belirtir. Neuman'a göre ayrıca, Batı'nın deneyimine bakarak ortaya konulan, bu nedenle de daha çok "merkez" ülkelerinin içinde bulunduğu gerçekliği yansıtan ve genel geçer olduğu

kabul edilen çeşitli normlar ve Uluslararası İlişkiler kuramlarının en temel kavramları postkolonyal dünyanın öznelğini açıklayamamaktadır. Bu nedenle bu normların eski sömürge ülkelerine uygulanması oldukça sorunludur (1998; 1-2). Örneğin, "egemenlik", "demokrasi" ya da "hukukun üstünlüğü" gibi ortaya çıkması belirli bir süreci gerektiren kurum ve pratiklerin Avrupalı-olmayan ülkelerde uygulanması bu ülkelerde mevcut iç sorunları artırabilmektedir. Zira bu kavramlar, Batılı dünyada zaman içerisinde mükemmelmiştir. Post-kolonyal yazarlar bu nedenle, Batılı-olmayan toplumların ancak bu tarz uygulamalarla ilerleme kaydedebileceğini iddia eden "modernist" yaklaşımlara karşı çıkarlar (Anghie, 2006; 125). Üstelik, evrensel olduğu düşünülen kimi varsayımların, postkolonyal ülkeler için de kullanımı, bu genel akımda oluşacak sapmaların başarısızlık olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

Örneğin, Uluslararası İlişkilerin temel aktörü olarak devletlerin alınması durumu, henüz devlet-inşası süreçlerini tamamlayamamış olan kimi eski-sömürgeler için, bu devletlerin özgün durumu incelenirken ele alınacak analiz biriminin ne olacağı sorusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Zira, Vestfalyan kriterleri karşılamayan bu devletler, "gayri-meşru", "başarısız" "haydut" veya "sözde devlet" gibi tanımlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ancak Grovogui, egemenlik kavramının Batılı ve Batılı olmayan ülkelere atfediliş şekillerini karşılaştırdığı çalışmasında, bu tarz tanımlamalara karşı çıkar. Afrikalı devletlerin egemenlikleri konusunda yaşadıkları sorunların kökenlerinin yeterince incelenmediğini belirten yazar ayrıca, postkolonyal egemenlik kavramının Batılı normlardan tam bir sapma gösterdiği argümanına itiraz eder. Grovogui'ye göre, Afrika'da uygulanan egemenlik rejimi, Avrupalı güçlere uygulanandan daha farklı bir moralite içermez (2001; 30-31). Acharya ve Buzan ise, Vestfalyan tarzı egemenlik kavramı ve onun bir uzantısı olan müdahale etmeme politikasının Batı'da bir meydan okumayla karşı karşıya olmasına rağmen, Üçüncü Dünya'daki sarsılmaz gücüne dikkat çeker. Yazarlara göre, "müdahalesizliğin Batı'da düşüşü, Üçüncü Dünya'daki yükselişi ile paralellik arz etmektedir" (2007; 294-295)

Batı'nın son birkaç yüzyıldır uluslararası alandaki hâkim gücünden kaynaklanan "Batılı Uluslararası İlişkiler kuramlarının hegemonik konumu" (Acharya ve Buzan, 2007; 294), disiplinin "etnosentrik, erkekleştirilmiş, kuzeyli ve tepeden inme karakteri" (Booth, 1995; 125) ile birlikte postkolonyal yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Uluslararası İlişkilerin daha çok büyük devletler arasındaki ilişkilerle ilgilenmesi ve diğer devletleri, uluslararası sistem üzerinde pek fazla etkiye sahip olmadıkları iddiasıyla analiz dışı bırakması durumu da postkolonyal Uluslararası İlişkiler teorisyenleri tarafından eleştirilmektedir. Postkolonyal teorisyenlere göre, bu nedenlerden dolayı asıl başarısız olan, eskinin sömürge devletleri değil, mevcut Uİ kuramlarının kolonyal dünyanın dinamiklerini anlama çabasıdır. Uluslararası İlişkiler kuramlarının büyük devletler dışında kalan devletleri analiz birimi olarak incelememesi ve bu devletlerin disiplindeki değişim ve dönüşüm üzerinde ne çeşit bir etkiye sahip oldukları konusunun ihmal edilmesi de Uİ disiplinine yönelik getirilen bir diğer önemli eleştiridir. Mgonya ve Makombe, Uluslararası İlişkilerin Avrupa-merkezci yapısının disiplinin işleyişi ve düzeninin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve "yüksek siyaset" (*high politics*) ile ilgilenirken "Üçüncü Dünya" ya da çevre ülkelerin ihmalinin daha da arttığını eklemektedirler (2009; 27-29)

Kimi postkolonyal yazarlara göre, Uluslararası İlişkilerde hâkim olduğu söylenen bu Avrupa-merkezci düşünce yapısı, disiplinin standart referans noktalarının Avrupa tarihinden ve Avrupa klasik düşüncesinden çıkarılmasına neden olmaktadır. Ancak Ashcroft ve diğerlerinin de belirttiği gibi, dünya nüfusunun dörtte üçlük bir kısmından fazlası sömürgeciğin sonuçlarından bir şekilde etkilenmiştir (2002; 1). Jones, Uluslararası İlişkilerin kuruluş yıllarının, sömürgeci güçlerin dünyanın çoğunluğuna hâkim olduğu bir döneme denk gelmesine rağmen, ne sömürgeci tarihin ne de dekolonizasyon döneminin disipline ait incelemelerde yer almadığını ve böylelikle, yüzyılın böylesine önemli bir tarihi döneminin mevcut Uİ kuramlarında kendisine yer bulmadığını belirtir (2006; 1-9). Krishna ise Uluslararası İlişkilerin bu sistematik unutma politikasını "kasti bilinç kaybı" (*wilful amnesia*) ya da "tarihi bilinç kaybı" (*historical amnesia*) olarak adlandırır (1993; 407, (2006; 89). Saurin de Krishna'ya benzer bir şekilde, Uluslararası İlişkiler biliminin sömürgeleştirilene, ihmal ederek temsil ettiğini düşünmektedir (2006; 24-33). Ancak modern uluslararası ilişkiler on altıncı yüzyıldan başlayarak Avrupa devletler sistemini ve onun dünya politikasındaki rolünü esas almasına rağmen, bugün dünyanın önemli bir kısmı için uluslararası ilişkilerin ana tanımlayıcı formunun, kolonyalizm dönemi ve onun günümüze kadar gelen etkileri olduğu söylenmektedir (Jones, 2006; 3-4- ve Halperin, 2006; 43). Bu şekilde düşünen yazarlar ayrıca, Uluslararası İlişkiler disiplininin uyguladığı bu bilinçli ayrımcılıktan dolayı, uluslararası düzenin kökeni ve özelliklerini yanlış betimlediği, oysa uluslararası sistemin yayılma sürecini anlamak için, bu sistemin sömürgeci kökenlerine değinmenin gerekli olduğunu iddia etmektedirler (Örneğin Seth, 2011; 167-183)

Postkolonyal yazının ana amaçlarından biri, Avrupa'nın dünyanın geri kalanı üzerindeki sömürgeci hâkimiyetinin araçlarını araştırmaktır. Bu nedenle, Avrupa'nın gerçek ve kurgusal tarihinin, edebi evrensellik kavramına meydan okunarak ve post-kolonyal bir karşı-söylem geliştirilerek yeniden okunması ve yazılması, postkolonyal yazının en temel görevlerinden birisi olarak ortaya çıkmaktadır (Tiffin, 2003; 95-96). Ancak Uluslararası İlişkiler disiplininin, Batılı akademisyenlerin egemenliği altında olmasından dolayı, Batılı-olmayan akademisyenlerin makalelerinin önde gelen Uluslararası İlişkiler dergilerinde yayınlanmasına çok sıklıkla rastlanmadığı iddiaları da, disipline yönelik getirilen eleştirilerin başında gelmektedir (Tickner, 2003; 311). Postkolonyal yazarlar bu nedenle, sömürgeci tarihi önemsiz addedip incelemeye değer bulmamanın, disiplinin ilerlemesi yolunda büyük bir yanlış olduğunu, üstelik, sömürgecilik döneminin, sadece sömürgelerde yaşayan halklar için değil, Avrupalı devletlerin tarihi için de oldukça önemli bir tarihi döneme işaret ettiğini belirtmektedirler. Postkolonyal Uluslararası İlişkiler, muhalif Uluslararası İlişkiler'in (*dissident IR*) ironilerini ortaya koyma yollarıyla disiplinde hâkim bu tarz paradigmalara bir alternatif sunma iddiası taşır. Bunu yaparken farklı paradigmalardan alınıp çizerek ve Batı'nın analitik bir şekilde değişmezliği (*fixation*) savına karşı çıkarak Ötekî'ne daha etkileşimli ve iyi bir şekilde ifade edilen bir rol sağlar. Batılı olmayan üstanlatıların (master narrative) önünü açarak, disiplinin entelektüel açıdan sömürgeleştirilmesinin üstesinden gelir (Agathangelou and Ling, 1997:31). Disipline hâkim bilgi birikimini dekolonize etme yolunda, postkolonyal çalışmaların önemli katkısı olacağını düşünen postkolonyal yazarların Uluslararası İlişkiler disiplininin yapısına yönelik eleştirilerini genel bir şekilde ele aldığımız bu bölümün ardından, bir sonraki bölümde bu yazarların bizzat bazı Ul kuramlarını – özellikle Uluslararası İlişkilerin gerçekçi geleneğini- ele alarak yaptıkları eleştiriler ortaya konulacaktır.

5. NASIL BİR POSTKOLONYAL BİR ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİ?

Postkolonyal yaklaşımlar, mevcut kavram ve kuramların Batılı olmayan dünyanın gerçekliğini açıklamaktan giderek daha da uzaklaştığı konusuna vurgu yapmaktadır (Korany, 1986). Ancak postkolonyal yaklaşımların Uluslararası İlişkiler disiplinine yönelik eleştirilerini genellikle Soğuk Savaş yıllarının hâkim kuramı olan gerçekçiliğe ve gerçekçiliğin "Üçüncü Dünya"nın (Güney/Doğu) varlığını inkara yaklaşan devlet-merkezci, güvenlik-odaklı yaklaşımına yönlendirdikleri görülmektedir. Bilgin, büyük güçler dışındaki dünya ile ilgilenmeyen Uluslararası İlişkilerde hâkim gerçekçi paradigmanın, araştırmacıları Batılı-olmayan dünyanın incelenmesi konusundaki teşvik etmediğini öne sürmektedir (Bilgin, 2007; 10-). Aslında Uluslararası İlişkilerin bir disiplin olarak ortaya çıkışında ve gelişmesinde önemli rol oynayan gerçekçi gelenek, uluslararası ilişkileri, güçlü devletler arasındaki politika yapımından ibaret bir süreç olarak görme eğilimindedir. Gerçekçi kuram, daha çok büyük devletler arasındaki ilişkilere ve bu devletlerin güçlenip zayıfladıkları dönemlere odaklanırken uluslararası ilişkileri, büyük güçler arasındaki bir mücadele alanı olarak görür. Zira gerçekçi kuramın varsayımlarında önemli bir yer tutan güç dengesi (*balance of power*) olgusu ve bu olgunun değişimi, uluslararası sistemin anarşik yapısı sabit kalsa da, sistemde Soğuk Savaş'ın bitişinde olduğu gibi, önemli değişimlerin önünü açabilmektedir. Güç dengesinin ve uluslararası sistemin yapısının değişimi ise, tahmin edileceği üzere, ancak büyük devletlerin güçlerinde ve büyük devletler arasındaki ilişkilerin doğasında meydana gelecek değişimle mümkündür.

Bu anlamda postkolonyal yazarların gerçekçi kuramda eleştirdikleri ana nokta, "Üçüncü Dünya" ülkelerini çalışmalarında analiz dışı bırakma ve özellikle eski-sömürge ülkelerindeki devlet dışı aktörleri incelemelerine dâhil etmeme eğilimleridir. Örneğin, gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden olan Morgenthau, *Politics Among Nations* adlı kitabında, "siyasi açıdan boş bir alan" olan Afrika'nın İkinci Dünya Savaşı öncesinde bir tarihi olmadığını iddia eder (1973; 369). Yeni-gerçekçilik kuramının kurucu figürlerinden Waltz ise, *Theory of International Politics* adlı kitabında, "Malezya ve Kosta Rika üzerine inşa edilen bir uluslararası politika kuramı oluşturmak gülünç olurdu... Uluslararası politikaya ilgi, en fazla fark yaratan ülkelere odaklanmayı gerektirir. Uluslararası politikaya dair bir genel kuram, zorunlu bir şekilde büyük güçlere dayandırılır" şeklinde bir tespitte bulunmaktadır (1979; 72-73) Böylelikle Uluslararası İlişkileri sistemik bir analiz düzeyinde incelemeye çalışan Waltz'un çalışmalarında küçük devletler sistem kuramsallaştırmasının dışında kalmaktadır (Bilgin, 2007;10)

Uluslararası İlişkilerin gerçekçi kuramına getirilen bir diğer eleştiri, yeni-gerçekçi kuramın Waltz ile birlikte bir diğer önemli temsilcisi konumunda olan Mearsheimer'ın "uluslararası sistem anarşiktir" tezinin (1995; 5-

49), uluslararası sistemin ve uluslararası kuruluşların işleyişinin büyük güçler tarafından düzenlendiğini düşünen çoğu az gelişmiş ülke için geçerli olmadığı konusudur. Anarşi, yani uluslararası sistemde, devletlerin üzerinde bir üst otorite olmaması fikri, büyük devletler için bir anlam ifade etse de, "Üçüncü Dünya" devletlerinin özellikle sistem düzeyinde davranışlarını kısıtlayan pek çok faktörün varlığı nedeniyle bu devletler uluslararası sistemi hiyerarşik bir yapılanma olarak görme eğilimindedirler (Mgonja ve Makombe, 2009; 31 ve Neuman, 1998'den aktaran, Mgonja ve Makombe, 2009; 31). Kaldı ki bu ülkeler dünya ile ilişkilerini hiyerarşik şartlar altında gerçekleştirmektedirler. Uluslararası ilişkilerin sadece "merkez" ülkelerle ilgili olmaması durumu, devletin uluslararası ilişkilerin ana aktörü olarak görülmesinin ve devlet içinde olanların uluslararası sistemdeki gelişmeleri açıklamakta ilgisiz olduğunun düşünülmesi, Ul disiplininin sorunlu hale gelmesine neden olmaktadır (Tickner, 2003; 309-319). Realist geleneğin en önemli analiz konularından birini, savaşların ortaya çıkış nedenleri oluşturmaktadır. Holsti, Uluslararası İlişkiler disiplininde hâkim olduğu söylenen devlet-merkezci görüşü ve savaş anlayışını, uluslararası sistemde savaşın varlığını ve değişen niteliğini göz önünde bulundurarak biraz daha farklı bir şekilde ele alır. Holsti'ye göre savaşlar artık sadece devletler ya da güçlü devletler arasında ortaya çıkmamaktadır, artık bu süreç devlet-dışı aktörler de dâhil olmuştur (13).

Uluslararası ilişkiler büyük devletler arasındaki ilişkilere indirildiğinde, uluslararası sistemin yapısını etkilemede en az kapasiteye sahip olduğu düşünülen belli bölgelerin marjinalleştirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Örneğin Afrika'nın siyasi alanda marjinalleşmesinde büyük devletler ve bu devletler arasındaki ilişkilere odaklı Uluslararası İlişkiler kuramlarının önemli rolü olduğu ve bu kıtadaki ülkelerin de diğer "Üçüncü Dünya" ülkeleriyle birlikte bizzat Uluslararası İlişkilerin kuramsallaşma sürecinin dışında bırakıldığı düşünülmektedir. Ul teorisyenlerinin Afrika'ya analizlerinde yer vermemeyi tercih etmesinin ardındaki bir diğer neden, kıtanın hegemonik güçten yoksun olduğu inancıdır (Dunn, 2001; 2). Postkolonyal ya da postkolonyalizme yakın görüşler öne süren yazarların "Üçüncü Dünya" ülkelerinin ana akım Ul kuramları tarafından ihmaline ilişkin diğer düşünceleri şu şekilde özetlenebilir: Analizlerinde Batılı devletlere odaklanan ana akım Ul kuramları, Afrika gibi diğer bölgelerin öznelliğini açıklamaktan uzak olmalarının yanı sıra, bu kıta incelenirken, Batılı ve devlet-merkezci varsayımlardan kaçınmak gerekmektedir. Zira devlet-inşası sürecinin hala devam etmekte olduğu kıtada, devlet dışında pek çok farklı analiz birimi bulunmaktadır ve Afrikalı devletlerin davranışlarını açıklamada, ulus ve etnisite gibi devlet dışı faktörlerin dikkate alınması son derece elzemdir (Malaquias, 2001;11-16,27)

Asya kıtasına ilişkin Batılı-olmayan bir Uluslararası İlişkiler kuramının eksikliği de, bu bölgede Ul disiplininde bir Batı hegemonyasının oluşmasıyla doğrudan ilişkili olarak nitelendirilmektedir (Ching-Chang, 2011;1-23)Bu görüşe göre bölgesel dinamiklerin uluslararası alanda uygulanan politikalar ve eylemleri şekillendirme potansiyeline rağmen, ne Asya ne Afrika ne de Latin Amerika'nın Uluslararası İlişkiler kuramsal açıdan getirdiği katkı incelenmemektedir. Bu durumun biraz da, "Üçüncü Dünya" ülkelerinin akademik araştırma konusunda diğer devletler kadar başarılı olamayacağı görüşünden kaynaklandığı düşünülmektedir (Halvani, 2006). Ancak giderek artan sayıda akademisyenin bu tarz görüşlere meydan okuduğunu ve Üçüncü Dünya'nın özneselliğini vurgulayan yayınların arttığını görmekteyiz. Örneğin Acharya, Asya bölgeselciliğini ve uluslararası normların yayılması ile normların yerelleşmesi arasındaki ilişkiyi incelediği ünlü makalesinde, Güneydoğu Asyalı toplumların dışsal (Hintli ve Çinli) kültürel ve siyasi fikirleri pasif bir şekilde kabul eden alıcılar olmaktan ziyade, bu normları "ödünc alan" ve yerelleştiren aktif aktörler olduğunu belirtmektedir. Acharya'ya göre yerelleştirme sürecinde otorite ve meşruiyet ile ilgili yabancı fikirler, yerel aktörler tarafından yerel inançlar ve uygulamalarla uyum halinde aktif bir şekilde ödünc alınır ve değiştirilerek inşa edilir. Bu durumda yerel aktörlerin bizzat kendileri ulusaşırı normların yayılması sürecine katkıda bulunurlar. Acharya'nın yerel geleneklere uyum sağlayan ya da yerelselliği kolaylaştıran fikirlerin bu potansiyele sahip olmayan fikirlere kıyasla daha iyi bir şekilde benimsendiği görüşü dikkate değerdir. Zira literatürde yaygın olan ve (Batılı) normların evrenselliğine vurgu yapan yayınlar karşısında Güneydoğu Asya ülkeleri ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (GAUB/ASEAN) çerçevesinde norm yayılması sürecinde yerelliğe vurgu yapan Acharya, sadece Batılı normların üstünlüğü fikrine meydan okumakla kalmamış, aynı zamanda bu süreçte karşılıklı etkileşimin önemini ortaya koymuştur (2004;244-245,269)

Gerçekçi kuramı eleştirmelerine rağmen yeni-liberallerin de kendi kuramsallaştırmalarında, tıpkı gerçekçiler gibi büyük devletlere odaklandıkları görülmektedir (Dunn, 2001; 2). Gerçekten de, yeni-liberaller, uluslararası örgütler gibi devlet-dışı aktörlerin önemini kabul etmelerine rağmen, yeni-gerçekçi

kurama benzer şekilde devleti, uluslararası ilişkilerin ana aktörü olarak alırlar. Gerçekçi ve yeni-gerçekçi kurama yöneltilen eleştirilerin benzeri liberal Uluslararası ilişkiler kuramına da yöneltilmiştir. Liberalizmin de gerçekçi gelenek gibi analizlerinde belirli bölge ve ülkelere yönelirken, diğerlerini ihmal ettiği düşünülmektedir. Afrika'yı örnek olay olarak alan Nkiwane, liberalizmin Afrika kıtası konusunda sessiz kaldığı, yani kıtayı, analiz birimi olarak ele almadığını belirtmektedir. Oysa Nkiwane'ye göre, Afrika örneği Uluslararası ilişkilerdeki liberal görüşe önemli bir içgörü ve aynı zamanda eleştiri sunmasına rağmen, liberal Ul kuramı Afrikalı görüşleri önemsiz olarak görme eğilimindedir. Liberal teorisyenlere göre, Afrika'nın demokrasi ya da kapitalizme ilişkin olarak sağlayabileceği bir katkı bulunmamaktadır. Ancak Nkiwane'ye göre liberal anlayışın savunuculuğunu yaptığı temel insan hakları ve özgürlükler, tarihi süreç içerisinde ırkçı bir şekilde uygulanmış, liberal kuram ise bu durum karşısında sessiz kalmıştır. Liberal kuramın, Batı-merkezci varsayımları gerçeğin kendisi olarak sunması ve "evrensel" bir mesaj getirme iddiasında olan bir kuramın, bütün bir kıtayı kendi kuramı açısından ilgisiz addetmesi de liberalizme getirilen eleştirilerdendir (Nkiwane, 2001; 103-111)

Postkolonyal kuram sadece gerçekçilik/yeni-gerçekçilik ve liberalizm/yeni liberalizm gibi ana akım kuramları eleştirmekle kalmayıp, kendisi ile gerek ontolojik gerekse yöntembilimsel açıdan benzer argümanlara sahip bazı post-pozitivist kuramların temel savlarına da karşı çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere, postkolonyal kuramı, Wendt'in sınıflandırmasına benzer şekilde, eleştirel Uluslararası ilişkiler kuramları arasında konumlandırmıştı. Ancak kendisi de bir eleştirel kuram olan postkolonyal kuram, yine Wendt tarafından eleştirel kuram ailesinden kabul edilen diğer kuramlara da önemli eleştiriler getirmektedir. Örneğin, eleştirel kuram, geleneksel Uluslararası ilişkiler kuramlarının pek çok varsayımına karşı çıksa da, Ul disiplinindeki bilgi üretiminin doğasını anlamakta başarısız olduğu gerekçesiyle postkolonyal yazarlarca eleştirilmektedir. Uluslararası politikada mevcut hiyerarşiyi ve hegemonik gücü ortaya çıkarma konusunda kararlı olan eleştirel kuramın bile, bunu yaparken "Üçüncü Dünya"yı ve onun dünya politikasında oynadığı rolü ihmal ettiği söylenmektedir. Bu durum karşısında postkolonyal düşünürler, kuram inşası sürecinde belirli bölgelerin ihmalinin ana akım Ul kuramlarına özgü bir durum olmadığını belirtmektedirler. Kendileri gibi hâkim Uluslararası ilişkiler kuramlarına yönelik bir eleştirel düşünce sunma çabasında olan postkolonyal teorisyenlerle çok fazla ilişki kurmamaları da eleştirel teorisyenlere getirilen bir diğer eleştiridir (Mgonja ve Makombe, 2009; 28-34). Eleştirel Uluslararası ilişkiler anlayışının da diğer kuramların ilgilendiği özgürleşme ve sosyal dönüşüm gibi konularla ilgilenmesine rağmen, Avrupa'da yeşeren eleştirel düşünceye ve Kant, Gramsci, Adorno, Habermas gibi eleştirel yazarlara odaklandığı görülmektedir. Gerçekçilik ve liberalizm paradigmasında olduğu gibi, eleştirel teorisyenlerin sömürgeci tarihi ihmal ettiği ve sömürgelerde yetişen yazarların ve aydınların düşüncelerini dikkate almadığı konusu Uluslararası ilişkilerdeki eleştirel geleneğe getirilen bir diğer eleştiridir (Jones, 2006; 12)

Makalenin başında Uluslararası ilişkilerin eleştirel düşünce geleneği içinde ele aldığımız Marksist düşünce, postkolonyal yazını derinden etkilemiştir (Mgonja and Makombe, 2009; 32-33). Ancak, Marks'ın özellikle sömürgeciliğin ilerlemeci karakteri üzerine olan görüşleri, yani sömürgecilik olgusunun sömürge toplumlarının özellikle iktisadi alanda ilerlemesine yol açacağı görüşü –ve bunun komünizme giden yolda gerekli bir adım olduğunu düşünmesi- postkolonyal yazarlarca eleştiri kaynağıdır. Marks'ın özellikle Hindistan'daki İngiliz sömürgeciliği üzerine olan düşünceleri sömürgeciliği meşrulaştırdığı gerekçesiyle; tüm toplumların tarihi gelişim sürecinde benzer süreçlerden geçtiği öngörüsü ise, farklı toplumsal koşullar göz ardı ettiği gerekçesiyle bizzat yeni-Marksist teorisyenler tarafından da eleştiriye tabidir (14)

Feminist kuram toplumdaki eşitsizliğin, özellikle farklı cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin temelini anlamak için cinsiyet, güç ilişkileri, şiddet gibi konuları incelemektedir (15). Feminizm, bu eşitsizliğin nedeni ve kökenlerini incelerken beyaz ve Batılı kadına odaklandığı, sömürgelerde yaşayan kadınları ise analiz birimi olarak ele almadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Postkolonyal feminist teorisyenler her konuda hemfikir olmamakla birlikte, genel olarak, Batılı ana-akım feminist düşünce içinde mevcut olduğunu düşündükleri evrenselleştirme eğilimine karşı çıkmaktadırlar. Bu yönleriyle de, feminist kuramın ilgi alanının "beyaz, orta-sınıf, İngilizce-konuşan" kadından, farklı ulusal ve kültürel şartlara sahip kadına yönelmesi yönünde katkıda buldukları ve böylece Batılı feministlerin kimi temsil ettiklerini sorgulamalarına neden oldukları söylenmektedir (Mills, 1998; 98-99). Mgonja ve Makombe feminist yaklaşımların Batılı-olmayan kadınlar için geçerliliği ve uygulanabilirliğini araştırırken, bu yaklaşımların pek çoğunun Batılı kadınların Batılı-olmayan kadınların hayatlarına müdahalesini doğal ve meşru karşıladığını belirtmektedir. Postkolonyal feministler ise, mevcut feminist yaklaşımların, tüm kadınları Batılı "norm"lar çerçevesinde ele aldığını ve

farklı sosyal durumların varlığını yadsıdığı düşünmektedirler (16). Postkolonyal feministler ayrıca, Batılı kadının güçlü, modern ve eğitimli olarak betimlenmesine karşı, Batılı-olmayan ülkelerde yaşayan kadınları tanımlamada "pasif" ve "kurban" gibi daha negatif ifadeler kullanılmasına ve hatta Batılı kavramının kullanımına karşı çıkmaktadırlar (Mgonja and Makombe, 2009;33)

Buraya kadar görüşlerine yer verilen yazarların pek çoğu, kendilerini postkolonyal kuram içerisinde tanımlamaktadır, ancak, görüşleriyle postkolonyal kurama yakın duran veya kuramın varsayımlarına benzer varsayımlar ortaya koyan yazarların görüşleri de makalenin bu son bölümünde incelenmiştir. Postkolonyal teorisyenlerin standart Uluslararası İlişkiler kuramlarına getirdikleri temel eleştiriler, Uluslararası İlişkiler disiplininde hâkim olduğunu düşündükleri devlet-merkezci, güvenlik-odaklı ve Avrupa-merkezci anlayışın bir yansıması olan, Batı dünyasındaki gelişmelere daha çok önem veren ve büyük devletler arasındaki ilişkilere odaklanırken, "Üçüncü Dünya"nın dinamikleri ile devlet-dışı aktörleri göz ardı eden ve hatta "Üçüncü Dünya"yı negatif bir şekilde betimleyen anlayışa odaklanmaktadır. Pek çok farklı yaklaşımın birleşiminden oluştuğunu söyleyebileceğimiz postkolonyal kuram sadece Uluslararası İlişkiler disiplininin Avrupa-merkezci temellerini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda disiplinin, farklı bir terminoloji kullanarak, hala sömürgeci dönemin etkileri altında yaşayan halkların da gerçekliğini karşılayacak biçimde yeniden inşasının zorunlu olduğunu savunur. Bu anlamda, postkolonyal dünyayı tanımlamada "madun", "çevre", "az gelişmiş" ya da "gelişmekte olan" gibi kavramların kullanılmasından özenle kaçınılır.

Postkolonyal yazarlar açısından dekolonize olmuş bir Uluslararası İlişkiler fikri oldukça elzemdir. Postkolonyal kuramın bunu yaparken kendi ötekisini yaratıp yaratmadığı ve karşı-söylemler aracılığıyla bir ötekileştirme sürecinin ortaya çıkmasına katkıda bulunup bulunmadığı konusunun yanı sıra, eleştirdiği Uluslararası İlişkiler kuramlarına bir alternatif oluşturma potansiyeline sahip olup olmadığı ya da öne sürdüğü argümanların doğruluğu ayrı bir inceleme alanıdır. Ayrıca, postkolonyal kuram da incelediği ya da eleştirdiği Ul kuramları gibi eleştiriye tâbidir. Örneğin Ahluwalia, postkolonyal kuramın sınırlarının ve siyasi çıkarımlarının kesin olmaması nedeniyle, bu yöndeki tartışmaların postkolonyal kuramda bir krizin belirtisi olabileceğini belirtmektedir (2001; 1). Rumelili de Chakrabarty'nin madun yazarların tarih yazımını eleştiren öne sürdüğü argümanlarına benzer şekilde, Doğu'nun Batı'yı ele alış şeklindeki eksikliklere vurgu yapmaktadır. Rumelili, son yıllarda Doğu'yu konu edinen yayınlarda artış yaşanmasına rağmen, bu çalışmaların Doğu'nun özneselliğine yeterli vurguyu yapamadığını ve böylelikle Batı-merkezçiliği yeniden ürettiğini savunmakta ve Batı'ya yönelik eleştirel yaklaşımların bile, Batı'yı yine uluslararası ilişkilerin merkezine koymakta olduğunu belirtmektedir (2009:45)

Bilgin ise biraz daha farklı bir şekilde, uluslararası politika çalışmalarında Batı ile Batılı-olmayan arasındaki karşılıklı bağımlılığa vurgu yapmakta ve bu ikisi arasındaki etkileşimi incelemektedir. Bilgin, görünüşte Batılı olan yaklaşımların bile içinde Batılı-olmayan deneyimler ve fikirler içerebileceğini, benzer şekilde Batılı-olmayan yaklaşımların da Batılı kavram ve kuramları kapsayabileceğini belirtmekte. Batı ve Batılı-olmayan arasındaki düşünüş ve yapış şekillerinin ortaya çıkış sürecindeki tarihsel ilişki, disiplinindeki karşılıklı etkileşimi beslemiş ve devam ettirmiştir. Bu süreçte Batılı ve Batılı-olmayan deneyimler hem çatışmış hem de kaynaşmış, ancak bunun sonucu olarak da uluslararası politikanın Batılı-olmayan analiz ve düşünüş şekilleri Batılı kavram ve kuramlardan her zaman bağımsız bir hâl alamamıştır. Bilgin, Bhabba'nın taklit etme kavramını ödünç alarak, Batılı-olmayan dünyanın farklı eylemlerinde Batı dünyası ile farklılaşmaktan ziyade, ona benzediğini, hata onu taklit ettiğini belirtmektedir. Batılı-olmayan akademisyenlerin araştırmalarını "Batılı" kavramlar, normlar ve kategorilere dayandırarak yapmaları sonucu, bu akademisyenler düşündüklerinin aksine Batılı akademisyenlerin çalışmalarına benzer çalışmalar üretmektedirler (2007; 5-6, 12-13)

Ancak, makalenin önceliği postkolonyal kuramı tanımlayıcı bir çalışma sunmak olduğundan, postkolonyal kurama eleştirel bir bakış açısı sunan yaklaşımlar makalenin kapsamı dışında kalmaktadır. Yine de postkolonyal kuramın, Uluslararası İlişkilerdeki hâkim anlayışa getirdiği önemli eleştirilerle, disiplinin gelişmesine büyük katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca postkolonyal çalışmaların zenginliği ile odaklandıkları çeşitli konuların, disiplinindeki farklı bilgi üretim süreçlerini ele almalarının da etkisiyle, kuramın en güçlü yanını oluşturduğu söylenebilir. Ancak bütün bunların yanı sıra, postkolonyal kuramın hâlâ gelişim aşamasında olduğu unutulmamalıdır. Agathangelou ve Ling'in de belirttiği üzere, yeni nesil postkolonyal yazarlar, uluslararası politikada mevcut farklı güç ilişkilerini bazı sorular sorarak incelemektedirler. Örneğin, bu yazarlar, postkolonyal kuramın, fakirlik, sömürü, ırksallaşmış ve

cinselleştirilmiş sınıf ilişkileri gibi eşitsizlik kaynağı konuları nasıl açıklayacağı ve bunları ortadan kaldırmaya yönelik ne tür bir dönüştürücü politika önerebileceği konusuna cevap aramaktadırlar (2009;5)

6. SONUÇ

Uluslararası ilişkiler disiplinde doksanlı yıllarda önemli gelişme gösteren eleştirel düşünce içerisinde ele aldığımız postkolonyal kuram, Ul kuramsal çalışmalarında uzun yıllar ihmal edilmiştir. Bu çalışma, bu ihmalin nedenlerinden çok, postkolonyal teorisyenlerin, Uluslararası ilişkiler disiplininin doğasına ve karakterine ilişkin olarak öne sürdükleri temel argümanların bir özetini sunma amacı taşımaktadır. Bunu yaparken ilk bölümde kuramın doğuşu, önde gelen temsilcilerinin görüşleri ışığında ele alınmaya çalışılmış, kurama ilişkin mevcut terminoloji ise, postkolonyal çalışmaların daha rahat bir şekilde okunmasını sağlamak amacıyla, bu bölümün sonuna eklenmiştir. Postkolonyal kurama ilişkin alanın önde gelen teorisyenleri tarafından oluşturulan terminoloji, büyük oranda sömürgecilik ve bu olgunun sömürge halklarının yaşamında bıraktığı etkilerden beslenmiştir. Postkolonyal terminolojinin şekillenmesinde, sömürgecilik olgusunun önemli yer tutmasının bir diğer nedeni, dönemin hâkim güç ilişkilerinin günümüzde pek de değişmeden devam ettiğinin düşünülmesinden kaynaklanmaktadır.

Postkolonyal yazarlara göre, sömürge halklarının özellikle akademik camiada ve bu camianın ürettiği eserlerdeki tasvir şekli, bu halkların diğer toplumlarla girdikleri ilişkinin niteliğinde de belirleyici rol oynamaktadır. Postkolonyal kuram, tam da bu nedenle, Uluslararası ilişkiler yazınının, sömürge halklarının öznelliğini ve özel durumlarını da gözetir bir şekilde ele almasını, kullandığı terminolojiyi değiştirerek sağlamayı amaçlamaktadır. Zira, postkolonyal teorisyenler, hegemonya, anarşi, ırk, cinsiyet, demokrasi, devlet-inşası, egemenlik ve özgürlük gibi uluslararası ilişkilere ait kavramların belirli şekillerde kullanımının, yeni bir kolonyal söylemin oluşmasına neden olduğunu iddia etmektedirler. Postkolonyal teorisyenlere göre Ul disiplinine hâkim söylemler, ancak bu kavramların kullanım şeklinin değişmesi ile mümkündür.

Postkolonyal eleştiri, Uluslararası ilişkilerde bilgi üretimi sürecinin, Batılı akademisyenler tarafından şekillendirildiğini, özellikle de bu nedenle Batılı-olmayan yazarların önemli Ul dergilerinde yayın yapmalarının çok daha zor olduğunu savunur. Bu durumu doğruluğu tartışılmakla birlikte, bilgi ve güç arasındaki ilişki, postkolonyal yazının en önemli ilgi alanlarından birini oluşturmaktadır. Postkolonyal kuramın mevcut Ul kuramlarını eleştirirken onlara bir alternatif sağlamaktan çok uzak olduğu konusu, postkolonyal teorisyenlere getirilen en önemli eleştirilerdendir. Ancak yanlış ya da eksik olduğu düşünülen bir şeyi eleştirmek, onu değiştirme iddiasını da içinde taşıy ve postkolonyal teorisyenler, hem Ul düşüncesini hem de kuramsallaşmasını eleştirirken aynı zamanda disiplinin nasıl yeniden inşa edeceklerini, bizzat bu eleştirileri üzerinden dile getirmektedirler.

SON NOTLAR

- (1) Bu makalede öne sürülen temel argümanlar, 2012 yılında Bremen’de düzenlenen 4th *ECPR Graduate Conference*’da sunulan “The Development of Postcolonial Theory” başlıklı bildiri çerçevesinde şekillenmiştir.
- (2) Makale kapsamında “kolonyal” kavramı, Türkçe literatürde yaygın olması nedeniyle postkolonyal kuramdan bahsederken tercih edilirken, diğer durumlarda koloni ya da kolonileştirme gibi sözcükler için Türkçe olmalarından dolayı, genellikle sömürge ve sömürgeleştirme gibi kavramların kullanılması tercih edilecektir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus “postkolonyal” ya da “postkolonyalizm” kavramlarının, literatürde, tire ile ayrılan (postkolonyal/postkolonyalizm) ve ayrılmayan (postkolonyal/postkolonyalizm) olmak üzere iki farklı çeşit kullanımının olduğudur. Quayson’un da belirttiği gibi, bu iki kullanım da aynı ilgi alanına işaret etse de, tire kullanılan versiyon ilk olarak sömürgecilik sonrası dönemi tanımlamak için kullanılmış, ancak yetmişli yılların sonu ile birlikte, çeşitli kültürel analizlere işaret eder hale gelmiştir (2000; 1). Ancak bu çalışmada, Quayson’ın takip ettiği şekilde ve yine onun belirttiği gibi, son zamanlarda kuramsal alana ilişkin literatürdeki yaygın kullanım bu olduğundan, ilgili kavramlar, tire işareti konulmadan kullanılacaktır.
- (3) Fanon, Césaire ve Memmi, sömürgeciliğin etkilerini bizzat yaşamış, Spivak ve Bhabba ise, Hindistan gibi İngiltere’nin en önemli sömürgelerinden birinden gelen yazarlardandır. Dolayısıyla, sömürgeci geçmiş ve bu geçmişin etkileri, bu yazarların eserlerine yansımıştır.

- (4) Bazı Uluslararası İlişkiler kuramcıları, sosyal inşacılığı, pozitivist ve post-pozitivist kuramlar arasında bir orta yol ya da üçüncü yol olarak görmektedir. Örneğin Checkel, 1998; Adler, 1997; ve Wendt, 1999). Sosyal inşacılığın en önemli temsilcilerinden olan A. Wendt aynı zamanda kendisini, yöntembilimsel açıdan pozitivist, ontolojik açıdan ise post-pozitivist olarak görmektedir (1999; 90). Ancak konumuzla doğrudan ilgili olmamakla birlikte, ontolojik açıdan post-pozitivist, yöntembilimsel açıdan ise pozitivist bir duruşu benimsemenin problemleri gözükmediği belirtilmelidir. Zira Uluslararası İlişkiler kuramlarında mevcut pozitivism/post-pozitivism ayrımı, sadece yöntembilimsel değil aynı zamanda ontolojik bir bölünmeye de işaret etmektedir.
- (5) Eski bir Fransız kolonisi olan Martinik doğumlu Fanon, sömürgeleştirilen bir özne olarak aldığı eserlerinde, daha çok sömürgecilik ve ırkçılık arasındaki ilişki ile sömürgelerde uygulanan ırkçı politikalar ve sömürgeciliğin hem sömürgelerde yaşayan insanlar hem de onları yönetenler üzerindeki psikolojik etkilerini incelemiştir. Zaten Rukundwa ve Van Aarde'nin de belirttiği üzere, postkolonyal kuram, hem sömürgecilik ile iştigal eden hem de sömürgecilikten etkilenen psikolojisini inceleyerek, bu iki farklı kutbu ortak bir sorumluluk düzeyinde birleştirir. Zira herhangi bir kültürel devrimin ortaya çıkması, herhangi bir tabii durumunun reddini gerektirir ve postkolonyal kuram, hem sömürgecinin hem de sömürgeleştirilenin öz bilincini artırarak, daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir toplum ortaya koymaya çalışır (2007; 1190). Kendisi de psikiyatrist olan Fanon'a bu anlamda sahip olduğu tıbbi deneyim oldukça yardımcı olmuştur. Fanon, sömürgeciliğin insan bilinci üzerinde bıraktığı etkileri incelerken, sömürgeciliği bir şiddet kaynağı olarak görmek ve bu nedenle de, sömürgeleştiriminin psikanalitik bir yorumunun, sömürgeciliğin anomalilerini yerinde bir şekilde ortaya koyabileceğini düşünmekteydi. Yazar, sömürgecilik-karşıtı hareketlere büyük oranda ilham kaynağı olmuş ve postkolonyal literatürün kurucu eserlerinden biri olan *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı kitabında, şiddeti sadece fiziksel değil sömürgeci dönemin her anına hâkim olmuş ve yerel sosyal formları yok eden psikolojik bir eylem tarzı olarak ele almıştır (1963; 37-42). Fanon, postkolonyal kuramın diğer bir temel eseri olan ve bizzat "kilinikle ilgili bir çalışma" olarak tanımladığı *Siyah Deri, Beyaz Maskeler* adlı kitabında ise, sömürgelerde yaşayan siyahların deneyimlediği aşağılık kompleksini, "beyaz adamın" büyüklük kompleksi ile birlikte incelemiş ve bu durumun yerli halk üzerinde bıraktığı psikolojik etkilere odaklanmıştır. Fanon, siyahların yaşadığı bu aşağılık kompleksinin, ikili bir sürecin ürünü olduğunu düşünmekteydi: Öncelikli olarak iktisadi süreç ve ikincil olarak da bu kompleksin içselleştirilmesi. Siyahların varoluşuna yönelik psikopatolojik ve felsefi bir açıklama getirmeye çalışan Fanon, siyahların beyazların yanında, bir siyahla beraber oldukları zamankinden daha farklı davrandığı sonucuna varır ve bu ayrımın, kolonyal dönemde uygulanan bilinçli politikaların ve siyahların insanın evrim sürecinin henüz oldukça başlarında olduğunu iddia eden kuramların yaygınlığının doğrudan bir sonucu olduğunu düşünmektedir (2008; 3-8). Fanon bu düşüncelerinin özellikle Karayipler'de bir ada ülkesi olan Antiller için geçerli olduğunu belirtmesine karşın, yazdıkları, Afrika'dakiler başta olmak üzere tüm kolonyalizm-karşıtı hareketlere esin kaynağı olmuştur.
- (6) Kitabın önsözünde Jean Paul Sartre, Tunus'un Müslüman olmayan ailelerinden birine mensup olan Memmi'nin yaşadığı "ikili reddi" ve "ikili sorumluluğu" oldukça güzel bir şekilde ortaya koyar. Zira Sartre'in de belirttiği gibi Memmi, Müslüman olmayışı nedeniyle, sömürgeleştirilen Tunusluların çoğundan biraz daha ayrıcalıklı bir konuma sahiptir ancak yine de sömürgeçiler tarafından tam bir kabul görmemiştir. Dolayısıyla, Memmi'nin gerçekte kim olduğu soruna Sartre, "ne sömürgeci ne de sömürgeleştirilen" ya da "her ikisi" şeklinde cevap vermiştir (2003; 17-18).
- (7) Sömürgeciliği "şeyleştirme" ile eş tutan Césaire'a göre, Batı medeniyetinin Hitler'de asıl affedemediği şey suçun kendisi değil, "beyaz adama" karşı uygulanan suç ve Hitler'in bizzat Avrupa'nın ortasında sömürgeci politikalar uygulamasıdır. Sömürgeçilere ithafen yazdıklarında Memmi, şu basit gerçeğe işaret etmektedir: "Eğer kendi hayat standartları yüksekse, bu sömürgeleştirilenin düşük olmasından kaynaklanmaktadır; eğer sayısız ve iddiasız pek çok işçi ile hizmetçiye sahipse, bu durum sömürgeleştirileni canı istediği vakit kendi çıkarı için kullanabileceğinden ve bu insanların haklarının ülkenin kanunları tarafından korunmuyor olmasındandır; eğer basit bir şekilde idari konum elde edebiliyorsa, bu, zaten makamların onun için ayrılmasından ve sömürgeleştirilenin bu sürecin dışında tutulmasındandır; o daha rahat nefes aldıkça, sömürgeleştirilen daha çok boğulur... Eğer bu çarkın işleyişi karşısında kör ve sağır olmayı tercih ediyorsa, onun için menfaatlerinin tadını çıkarmak kafi gelecektir..." (2003; 51-52). Yaşadığı toplumda nispeten ayrıcalıklı bir konuma sahip olmasına rağmen, hem sömürgeci hem de sömürgeleştirilen tarafından ikili bir dışlanma deneyimleyen Memmi, eserlerinde bu iki grup arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin temellerini ele almış ve bu alanda yazdıklarıyla postkolonyal literatürün en önemli referans kaynaklarından birini oluşturmuştur.

- (8) Césaire'ın çalışmalarında sıklıkla kullandığı "zenci" kavramı, ırkçı bir çağrışıma sahip olması nedeniyle Türkçe akademik yazında pek tercih edilmezken, yazar tarafından kullanılan "negritude" kavramı Türkçeye ancak "zencilik" olarak çevrilebilmektedir. Bu kavramın mucidi olan Césaire, kavramı, "siyah oluşun yalın bir farkındalığı ve bu gerçeğin, siyah olmanın kaderinin, tarihimizin ve kültürümüzün kabulü" olarak tanımlamış (Vaillant'tan aktaran, Thompson, 2002; 144) ve Fanon'un *Siyah Deri, Beyaz Maskeler* adlı kitabında yaptığına benzer şekilde, yerlilerin kendi kültürlerine yabancılaşmaları ve hatta "zenci" olmaktan utanç duymalarının nedenlerini araştırmıştır.
- (9) On sekizinci yüzyılın sonunu aşağı yukarı oryantalizmin ortaya çıktığı dönem olarak alan Said oryantalizmi, "Batı tarzı hâkim olma, yeniden inşa etme ve Doğu üzerinde otorite sahibi olma" şeklinde de tanımlamaktadır. Avrupa kültürünün kendisini Doğu karşısında tanımlayarak nasıl güçlendiğini ve kimlik kazandığını araştıran Said, bu anlamda Oryantalizmi, siyasi, entelektüel, kültürel ve ahlaki alan dâhil olmak üzere pek çok farklı güç unsuru tarafından üretilen bir söylem olarak değerlendirmektedir (Said, 1979; 2-12, 94)
- (10) "Üçüncü Dünya" kavramı, başlangıçta, Soğuk Savaş ortamında, ne ABD'nin önderliğinde Batı Bloğu'nda yer alan ne de Sovyet Bloğu'na dâhil olan tarafsız ülkeleri temsil etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştı. Ancak bu kavram günümüzde, dünyanın özellikle iktisadi anlamda en geri kalmış ülkeleri için kullanılmaktadır. Kavramın kullanımındaki bu değişim ise, kalkınmayı ölçmek için kullanılan kriterlerin çoğunun eski-koloni ülkelerinin özelliği ve özel koşullarını dikkate almadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Çalışma kapsamında eski sömürgeler için zaman zaman "Üçüncü Dünya" ülkeleri kavramının kullanılması ise, kalkınma olgusunu Batılı ülkelerin özellikle iktisadi alanda ilerlemesine özgü belirli faktörlerin varlığı ya da yokluğu kapsamında ele alan kuramların kullandığı "geri kalmış ülkeler" ya da "az gelişmiş ülkeler" gibi kavramların kullanımının tercih edilmemesinden kaynaklanmaktadır.
- (11) Bizzat Bhabba tarafından geliştirilen bir kavram olan "kalıp yargı", kolonyal söylemin hem sömürgeci hem de sömürgeleştirilen açısından başlıca öznelendirme aracı olmasını yanı sıra aynı zamanda, özgünlük arzusunun, ırk, renk ve kültür farklılıkları tarafından tehdit edildiği alandır. Burada Bhabba, Fanon'un da kendi fikirlerine benzer argümanlar öne sürdüğünü belirterek Fanon'un *Siyah Deri, Beyaz Maskeler* adlı eserinden alıntı yapar: "farklılığın inkarı, kolonyal süjei uyumsuzluğa – anlamsız bir benzerlik-dönüştürür... "kalıp yargı" var olan gerçekliğin yanlış bir şekilde temsili ve ötekiliğin sınırlı bir formudur" (Bhabba, 1994;66,75-77)
- (12) Melezlik kavramını da sömürgeci ve sömürgeleştirilen arasındaki bu "taklit etme"ye dayan(dırıl)an müphem ilişki çerçevesinde açıklayan Bhabba, melezliğin, kültürlerin birbirleriyle daimi olarak kurdukları iletişim sonucu ortaya çıkan kültürel karışımı ifade etmekte olduğunu belirtmektedir. Sömürgecinin dili ve sömürgeleştirilenin davranışı da, itaatkârlık ve muhaliflik arasında bir yerde durduğundan melezleşir (Huddart, 2006; 4, 33). Yani ne biri olur ne de öteki: Sömürgeleştirilen ne tam olarak sömürgeciye benzer ne de kendisi kalabilir. Zaten melezlik kavramı, doğası gereği, "farklılığı ayrılığa, ayrılığı da farklılığa çevirir. Ancak bunu aynıyı daha fazla aynı olarak kalmayacak, farklıyı da asla tam olarak farklı olmayacak şekilde yapar" (Young, 1995;24-25) Young bahşi geçen kitabın ilk bölümünde, melezlik kavramının önceleri fiziksel bir olguyu yani, biyolojik türlerin birleşimini anlatmak için kullanırken, sonrasında insanların ve kültürlerin karışımını anlatmak için kullanılmaya başlanıp, nasıl kültürel bir tartışma konusu haline geldiğini hatta kolonyalizmin araçlarını açıklamakta kullanılan bir terim olagelişini ayrıntılarıyla okuyucuya aktarır.
- (13) Holsti, ampirik verilere dayanarak yaptığı incelemede, 1945-1995 yılları arasında geçen kırk yıllık sürede, savaşların yüzde doksan dokuzunun "Üçüncü Dünya" ülkelerinde gerçekleştiğini ve bunların da çok büyük bir çoğunluğunun devlet-içi savaşlar olduğunu belirtir. Dolayısıyla, günümüz dünyasında savaş olgusu, artık devletler arası bir sorun olmaktan çıkıp devlet-içi sorun haline gelmiştir. Holsti ayrıca, gerçekçi ve yeni-gerçekçi öngörünün anarşi ortamında savaşların belli bir düzen içinde ortaya çıktığı savını, Batı Avrupa, Güney Amerika ve Kuzey Amerika bölgelerinde yarım yüzyıldan uzun süredir devletlerarası bir savaş yaşanmaması, Avrupa ve Kuzey Amerika'da ise göreceli olarak hiçbir savaş türünün deneyimlenmemesi sonucunda, yanlışlandığını öne sürmektedir (1996; xi, 25, 141).
- (14) Moore-Gilbert, postkolonyal yazında Marksizm konusunda var olan fikir ayrılığına değinerek; Spivak'ın Marksist analiz metotlarının faydasına inanırken, Bhabba'nın bu tarz çalışmalara muhalif yaklaştığını, Said'in ise Marksizmin "kültürel" alandaki argümanlarından faydalanırken, Marks'ı Oryantalist oluşum içinde değerlendirdiğini belirtmektedir (1997; 2).
- (15) Ancak feminist yazarların görüşlerinin de, diğer kuramsal alanlarda olduğu gibi, tam anlamıyla homojen olduğu söylenemez. Örneğin Smith, liberal feminizm, Marksist/sosyalist feminizm, post-modern feminizm ve feminist duruş yaklaşımı (standpoint feminism) olmak üzere dört farklı feminizm türü olduğundan bahsetmektedir (1997;173-175).

- (16) Feminist kuramın tüm kadınlar adına konuşma iddiasındayken aslında siyah kadını ihmal etmesi ve varsayımlarını beyaz kadının deneyimlerine dayanarak oluşturması nedeniyle, siyah feminist kuram adı altında yeni bir feminizm türü ortaya çıkmıştır. Bu kuram, beyaz kadının da siyah kadının ezilmesinde önemli rolü olduğunu iddia etmekte ve bu nedenle ırk kavramının, siyah ve beyaz kadın arasındaki ilişkinin yapısal bir unsuru olarak alınması gerektiğini öne sürmektedir (Sudbury, 2000; 721-722 ve Carby, 1996;63).

KAYNAKÇA

- Acharya, A.(2004). How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism. *International Organization*, 58(2):239-275.
- Acharya, A. ve Buzan, B (2007). Why There is no non-Western International Relations Theory? An Introduction. *International Relations of the Asia-Pacific*, 7(3): 287-312
- Adler, E.(19979. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*. 3(3): 319-363
- Agathangelou, A.M. ve Ling, L.H.M. (2009). *Transforming World Politics: From Empire to Multiple Worlds*. Routledge.
- Ahluwalia, P.(2001). *Politics and Post-Colonial Theory: African Inflections*, Routledge: London and New York.
- Anghie, A.(2006). Decolonizing the Concept of 'Good Governance' (ss.109-130). Branwen Gruffydd Jones (der), *Decolonizing International Relations*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Ashcroft, B. ve diğerleri. (1998). *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge.
- Ashcroft, B. ve diğerleri. (2002). *The Empire Writes Back*, London and New York: Routledge.
- Ashcroft, B. ve diğerleri. (2003). *The Post-Colonial Studies Reader*, USA and Canada: Routledge.
- Bhabba, H.K. (1996). The Other Question: Difference, Discrimination and the Discourse of Colonialism (ss. 87-106). Houston A. Baker, Manthia Diawara ve Ruth H. Lindeborg (der.), *Black British Cultural Studies: a Reader*. Chicago: University of Chicago, 1996.
- Bhabba, H.K.(1996). Unpacking my Library...Again. (ss. 199-211). Iain Chambers ve Lidia 1996, Curti (der.), *The Post-Colonial Question: Common Skies, Divided Horizons*. London and New York: Routledge.
- Bhabba, H.K. (1994). *The Location of Culture*, London and New York: Routledge.
- Bianca, I. (2008). Contested Nationalities and Postcolonial IR theory: The *Aprés Coup* as an Approach to Historical Injustice. 26 Mart 2008, Paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th Annual Convention, Bridging Multiple Divides, Hilton San Francisco, USA, <http://www.allacademic.com/meta/p252044_index.html> (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2009).
- Bilgin, P.(2008). Thinking past 'Western' IR?, *Third World Quarterly*, 29(1): 5-23.
- Booth, K. (1995). Human Wrongs and International Relations. *International Affairs*. 71(1):103-126
- Carby, H.V, (1996). White Women Listen! Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood. (ss. 61-86). Houston A. Baker, Manthia Diawara ve Ruth H. Lindeborg (der.), *Black British Cultural Studies: a Reader*, Chicago: University of Chicago.
- Césaire, A. (1972). *Discourse on Colonialism*, çev. Joan Pinkham, London and New York: Monthly Review Press.
- Chakrabarty, D. (1992). Postcoloniality and the Artifice of History: Who Speaks for 'Indian' Pasts?. *Representations*, 37:1-26.

- Chakrabarty, D. (2000). *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton: Princeton University Press.
- Checkel, J.T. (1998). The Constructivist Turn in International Relations Theory. Reviews: National Interests in International Society by Martha Finnemore; The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics by Peter Katzenstein; Norms in International Relations: The Struggle against Apartheid by Audie Klotz, *World Politics*, 50(2): 324-334.
- Ching-Chang, C. (2011), The absence of non-western IR theory in Asia reconsidered. *International Relations of the Asia-Pacific*. 11(1):1-23
- Dunn, K.C. (2001). Introduction: Africa and International Relations Theory. (ss. 1-8). Kevin C. Dunn ve Timothy M. Shaw (der.), *Africa's Challenge to International Relations Theory*, Palgrave.
- Fanon, F. (2008). *Black Skin, White Masks*, Pluto Press,
- Fanon, F. (1963). *The Wretched of the Earth*, New York, Grove Press,
- Grovogui, S.N. (2001). Sovereignty in Africa: Quasi-Statehood and Other Myths in International Theory. (ss. 29-45). Kevin C. Dunn ve Timothy M. Shaw (der.), *Africa's Challenge to International Relations Theory*, Houdmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.
- Halperin, S. (2006). International Relations Theory and the Hegemony of Western Conceptions of Modernity. (ss. 43-63). Branwen Gruffydd Jones (der.), *Decolonizing International Relations*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Haluani, M. (2006). How? International? are Theories in International Relations?: The View from Latin America. 22 Mart 2006, Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association, Town & Country Resort and Convention Center, San Diego, California, USA, <http://www.allacademic.com/meta/p100589_index.html> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2011).
- Hart, J. ve Goldie, T. (1993). Post-Colonial Theory. (ss. 155-158). Irene Rima Makaryk (der.), *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms*, Toronto: University of Toronto Press,
- Hoffmann, S. (1977). An American Social Science: International Relations. *Daedalus*, 106(3): 41-60
- Holsti, K.J. (1996). *The State, War and the State of War*, Cambridge: Cambridge University Press,
- Huddart, D. (2006). *Homi K. Bhabha*, London and New York: Routledge,
- Jones, B.G. (2006). Introduction: International Relations, Eurocentrism, and Imperialism. (ss. 1-19). Branwen Gruffydd Jones (der.), *Decolonizing International Relations*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Korany, B. (1986). Strategic Studies and the Third World: A Critical Evaluation. *International Social Science Journal*, 38(4): 547 – 562.
- Krishna, S. (1993). The Importance of Being Ironic: A Postcolonial View on Critical International Relations Theory. *Alternatives: Global, Local, Political*. 18(3): 385-417.
- Krishna, S. (2006). Race, Amnesia, and the Education of International Relations. (ss. 89-108). Branwen Gruffydd Jones (der.), *Decolonizing International Relations*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.,
- Malaquias, A. (2001), Reformulating International Relations Theory: African Insights and Challenges. (ss. 11-28). Kevin C. Dunn ve Timothy M. Shaw (der.), *Africa's Challenge to International Relations Theory*, Houdmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave,
- Mearsheimer, J. (1995), The False Promise of International Institutions. *International Security*, 19(3): 5-49.

Memmi, A. (2006). *Decolonization and the Decolonized*, çev. Robert Bononno, Minneapolis: The University of Minnesota Press,

Memmi, A. (2003). *The Colonizer and the Colonized*, UK: Earthscan Publications Ltd,

Mgonja, B.E.S. ve Makombe, I.A.M. (2009). Debating international relations and its relevance to the third world. *African Journal of Political Science and International Relations*, 3(1): 27-37.

Mills, S. (1998). Post-colonial Feminist Theory. (ss. 98-112). Stevi Jackson ve Jackie Jones (der.), *Contemporary Feminist Theories*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998,

Moore-Gilbert, B. (1997). *Postcolonial Theory: Context, Practices, Politics*, London and New York: Verso,

Morgenthau, H. (11973). *Politics Among Nations: The Struggle for Peace and Power*, New York: Knopf,

Neuman, S.G. (1998). International Relations Theory and the Third World: An Oxymoron? (ss. 1-30). Stephanie G. Neuman (der.), *International Relations Theory and the Third World*, New York: St. Martin's Press,

Nkiwane, T.C. (2001). The End of History? African Challenges to Liberalism in International Relations. (ss. 103-111). Kevin C. Dunn ve Timothy M. Shaw (der.), *Africa's Challenge to International Relations Theory*, Palgrave.

Rukundwa, L.S. ve Van Aarde, A.G. (2007). The Formation of Postcolonial Theory, *HTS*, 63(3): 1171-1194.

Rumelili, B. (2009). Uluslararası İlişkiler Teorisinde Yerel-Görüşlülük ve Doğu'nun Özneselliği. *Uluslararası İlişkiler*. 6(23): 45-71.

Said, E.W. (1979). *Orientalism*, New York: Vintage Books,

Sartre, J.P. (2003). Introduction. (ss. 17-25). Albert Memmi, *The Colonizer and the Colonized*, UK: Earthscan Publications Ltd, 1

Saurin, J. (2006). International Relations as the Imperial Illusion; or, the Need to Decolonize IR. (ss. 23-42). Branwen Gruffydd Jones (der.), *Decolonizing International Relations*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Seth, S. (2011), Postcolonial Theory and the Critique of International Relations. *Millenium - Journal of International Studies*. 40(1): 167-183.

Smedley, A. (1998). 'Race' and the Construction of Human Identity. *American Anthropologis*. (100)3: 694-695.

Smith, S. (1997). New Approaches to International Theory. (ss. 165-190). John Baylis and Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, New York: Oxford University Press, 1997.

Smith, S. (2000). The discipline of international relations: still an American social science?. *British Journal of Politics and International Relations*, 2(3): 374-402.

Spivak, G.C. (1988). Can the Subaltern Speak?. Cary Nelson and Lawrence Grossberg (der.), *Marxism and the Interpretation of Culture*, Urbana and Chicago: University of Illinois Press,

Spivak, G.C. (1999). *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Present*, Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press,

Sudbury, J. (2000). Feminism: Black British. (ss. 721-722). Kramarae ve Dale Spender (der.), *Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge*, Cilt 2: New York, Routledge,

Thompson, P.S (2002). Negritude and a New Africa: An Update. *Research in African Literatures*. 33(4): 143-153.

Tickner, A. (2003). Seeing IR Differently: Notes from the Third World. *Millenium Journal of International Studies*, 32(2): 295-324.

Tiffin, H. (2003). Post-colonial Literatures and Counter-discourse. (ss.95-98). *The Post-Colonial Studies Reader*, USA and Canada: Routledge,

Vasquez, J. A. (1998), *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, Cambridge: Cambridge University Press.

Waever, O. (1998). The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International Relations. *International Organization*. 52(4): 687-727.

Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*, London: Addison-Wesley Publishing Company,

Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*. 20(1): 71-81.

Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press,

Young, R.J.C. (1995). *Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race*, London and New York: Routledge,

Young, R.J.C. (2003): *Postcolonialism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.

Young, R.J.C. (2004). *White Mythologies*, London and New York: Routledge,